

PILAR RAHOLA

«A cada generació, els catalans perdem la nostra història»

Pilar Rahola (Barcelona, 1958) ha guanyat el premi Ramon Llull amb 'Rosa de cendra', una novel·la centrada en la Setmana Tràgica amb personatges hereus de 'Mariona', l'anterior obra de Rahola, ambientada a finals del XIX. L'edita Columna.

Entrevista d'Àlex Milián
Fotografies de Jordi Play

Un llibre sobre la Setmana Tràgica era la continuació lògica de *Mariona*?

—És a l'inrevés. En el meu si familiar un dels mites clàssics era la Setmana Tràgica. El meu avi me'n parlava molt, el meu pare també; s'havia convertit en metàfora de les coses que no es fan bé o que poden trontollar. Formava part de la meva educació familiar i sentimental. Però, quan em vaig decidir finalment a escriure sobre la Setmana Tràgica, em va semblar que primer s'havia de parlar del segle XIX. Jo sóc molt galdosiana —he llegit molt Pérez Galdós—, i el segle XIX ha tingut molta mirada espanyola però molt poca mirada catalana. Em va semblar que, si jo volia parlar de la Setmana Tràgica, abans havia de parlar de les lluites contra els quintos que havien sacsejat el segle XIX. Jo ja tenia coses començades de *Rosa de cendra* que vaig aparcar i vaig fer *Mariona*. Per tant, no és *Rosa de cendra* conseqüència de *Mariona* sinó que *Mariona* és la prèvia necessària per poder culminar amb la darrera lluita contra els quintos que és la Setmana Tràgica.

—Es nota que vol parlar d'història...

—Vull passejar per la història.

—S'hi sent còmoda? La història no esdevé una cotilla?

—No, no, a l'inrevés. No em sento en absolut una historiadora, però m'agrada molt pouar en els fets històrics. A l'hora de fer literatura em mouen dues voluntats per passejar-me per la història. Una és que ajudo a conèixer-la, perquè els catalans, a cada generació, perdem la història i a cada generació l'hem de recuperar i reivindicar. L'altra és que m'agrada molt agafar personatges petitons que t'expliquen grans fets. I aleshores poder mirar els grans fets històrics a través de les mirades petites. Això els dona una dimensió personal, humana, i alhora grandiosa, que em sembla extraordinària.

—Li encanta presentar tots els protagonistes de la història. N'hi surten molts.

—Sí perquè jo penso que, si ara algú escrivís sobre el segle XXI i fes un personatge com jo mateixa o com qualsevol que ens movem en la trinxera política i periodística, les nostres conver-

ses serien sobre el president de la Generalitat, en Junqueras, en Romeva o en Mas. Tot aquest món formaria part de la vida quotidiana. I, per als ciutadans del carrer, que es miren la política de més lluny, tota aquesta gent també formaria part de la seva realitat social, política i emocional. Els meus personatges són ficticis en un món que no és fictici. A mi m'agrada molt aquest caràcter literari. M'agrada molt agafar en Prat de la Riba i convertir-lo en un tipus de veritat i que els meus personatges llegeixin els seus articles i l'admirin o l'odiïn.

—Hi ha el perill que el tema de la novel·la quedi enterrat sota el pes de la Història.

—Sempre... Tota opció en mata d'altres. Però fixeu-vos que —me n'hauré sortit o no— intento entendre les actituds personals i la trencadissa interior dels personatges davant d'un fet històric molt brutal. *Rosa de cendra* té un escenari històric però també un escenari emocional, que té a veure amb conceptes universals com la lleialtat, el compromís, l'orientació sexual, la relació pare-fill, les víctimes i els botxins, els herois i els covards... Tots

els grans conceptes de la humanitat els intento inserir en unes vides petites que viuen un moment grandiosos. Per tant, a *Rosa de cendra* hi ha la Setmana Tràgica però també les tragèdies interiors de cadascun d'ells, i això sí que té a veure amb la literatura de sempre. Al final, un escriptor sempre escriu el mateix llibre, que té a veure amb les pors i els desconcerts humans.

—Evidentment, totes les novel·les han d'explicar l'evolució d'un personatge, i en aquest llibre és molt clar en el cas de l'Albert, l'home de negocis que va ser a la guerra de Cuba.

—Clar. Amb l'Albert vaig tenir un conflicte personal important. Jo partia de l'Albert, nét de la Mariona, que se n'havia anat a la guerra de Cuba. Certament faig un traspàs de 40 anys: del 1870 al 1909 han passat moltes coses. Jo podia haver fet un personatge que fos un heroi romàntic: el nen jovenet que envien a la guerra, que torna, que ha sobreviscut, que lluita per uns ideals... però no em semblava versemblant perquè les guerres et destrueixen, les guerres no et fan mai millor persona: et poden fer molt vil, molt execrable, molt amoral en el fons. Llavors em va semblar més versemblant i més tangible un personatge que, tornat de la guerra, l'únic que vol és sobreviure i aixecar-se i mai més tornar a ser un desgraciat. L'heroi romàntic acaba sent el seu fill Enric, que marxa a lluitar amb els llibertaris i trenca amb tot. L'Albert, no. Ell havia de ser l'home que, com diu en Foix, "alça el punyal i defensa el seu bé". Això ho tenia molt clar però després de fer *background* de la guerra de Cuba —vaig estar llegint dietaris de soldats, cròniques de l'època, etc.—, vaig quedar tan horroritzada de la brutalitat d'aquella guerra que encara vaig tenir més clar que l'Albert no podia sortir bé d'allà. Havia de ser un antiheroi. Efectivament, hi ha una evolució aquí perquè hi ha uns fets històrics que el traspassen i el sacsegen. De vegades pots ser cohabitant de la història i de vegades la història et pot passar pel mig.

—Va dir vostè en la presentació del llibre que hi havia un paral·lisme en el món polític d'aquella època i aquesta. Un paral·lisme relatiu perquè no s'intueix res semblant a la Setmana Tràgica en l'horitzó...

—Quan escrivia la novel·la, el que em va sobtar més, i em va anar creixent, és l'inevitable paral·lisme amb el moment actual, però no per la Setmana Tràgica, que em sembla absolutament impensable. Sortosament, no estem en un relat bèl·lic; podem estar en un relat repressor, però no és el mateix la cavalleria que els jutjats. Per tant, descarto totalment aquest punt i final. Però, dit això, sí que penso que tots els elements que configuren el calidoscopi actual hi són ja a principis de segle. Entre el 1901 i el 1909 apareix el catalanisme polític organitzat i, a més a més, →

→ és capaç d'unificar-se en diferents corrents: els republicans, que venia del Valentí Almirall, amb els que vénen d'en Pi i Margall i que acaba configurant la Lliga Regionalista...

—Com l'independentisme ara?

—Solidaritat Catalana és igual a Junts pel Sí. Clarament: Solidaritat és la suma de gent conservadora —i en aquest cas catòlica, com en Cambó o en Prat de la Riba— amb els republicans d'en Carner i companyia i els Corominas i altres corrents més minoritaris. Molts dels articles que he llegit de contradiccions i baralles internes dins de Solidaritat Catalana són exactament iguals que els de Junts pel Sí. Prat de la Riba seria en Mas; en Corominas o en Carner seria en Junqueras, etc. I després també hi ha aquella alta burgesia que, davant de les bombes anarquistes i les revoltes sindicals, opten per l'Estat: serien Millo o en Duran i Lleida —bé, en Duran també podria ser en Cambó perquè fa una evolució. Però en Millo podria ser el meu personatge, l'Albert —òbviamment sense les connotacions específiques. A més a més, apareix el lerrouxisme polític i s'estructura l'anticatalanisme: és en Rivera. Quan llegeixes els discursos del Lerroux, traient-li la part violenta, estàs llegint el patriotisme una mica xaró i antiquat d'en Rivera i alguns dels seus personatges, i del PP —tot i que el PP seria més Capitània General.

—I la CUP?

—També. El món CUP i, fins i tot, una part de Podem, que seria el món anarquista —traient-li el tema violent— seria l'Escola Moderna, Ferrer i Guàrdia, etc... Per això la gent que ja l'ha llegit —com en Gimferrer i en Casajuana— em diuen que, llegint-lo, tens moltes claus per entendre el moment actual. A diferència de la Pilar Rahola opinadora que, davant d'un Millo, pren partit; la Rahola literària, la que intenta escriure una novel·la amb una component polític, històric i cultural, intenta entendre els personatges. Jo no jutjo l'Albert o l'Enric, quan se'n va amb l'anarquisme més violent. Intento entendre les motivacions que fan que prengui un partit o un altre.

—És un llibre d'homes...?

—La Gemma Lienas, que estava al jurat del premi Ramon Llull, em va dir: "Fins al final, pensàvem que eres un home".

—Ho deia pels protagonistes, sobretot masculins.

—Això té una història. Jo no escric a l'atzar. Quan em poso a escriure sé el final de la novel·la, sempre. Jo ja sé el final de la pròxima novel·la, per exemple. I el títol. Per exemple, en aquest cas, tenia clar que el volia titular "Rosa de foc", fins que vaig arribar a la conclusió que era una expressió ja quallada històricament i que no em corresponia.

—De seguida la gent pensa en una expressió ja popular.

«Intento inserir tots els grans conceptes de la humanitat en unes vides petites»

—I jo l'agafava de l'expressió anarquista. Per això *Rosa de cendra* dona la idea que després del foc ve la cendra i la cendra recupera. Doncs de la mateixa manera, des del començament vaig tenir la idea que era una novel·la d'homes. Jo volia assumir el repte literari —perquè, més enllà de tot, jo estic aprenent a fer literatura—; ja veia que em resultaven fàcils els personatges femenins i que *Mariona* ja tenia un gran personatge femení. Per això estructuro aquesta novel·la amb tres personatges masculins centrals i els personatges femenins eren col·laterals. Quin és el problema? Que, quan portava aproximadament la meitat de la novel·la, el personatge femení comença a trucar-me a la porta. Textual. Notava que el necessitava. Em faltava aquella mirada i m'anava pressionant. Fins que vaig entendre que, tot i que la Setmana Tràgica sigui, tota ella, una mirada masculina, comença a haver-hi una mirada femenina incipient —que surt a través de les Dolors Monserdà, Carme Karr, Lluïsa Vidal— que també configuren el segle, de fet canviaran el segle XX, que miren tot allò que és molt masculí una mica des de fora. Aleshores és quan em creix la Merceneta. Tot i que jo no volia cap personatge femení central. ●